

Dr hab. n. med. Anna Szczepańska-Szerej

Katedra i Klinika Neurologii

Uniwersytet Medyczny w Lublinie

Lublin, 12.09.2022 r.

Recenzja rozprawy doktorskiej

Lek. med. Dominiki Jakubowicz-Lachowskiej

pod tytułem

„Ocena modyfikowalnych czynników ryzyka chorób naczyń mózgowych u pacjentów w wieku 40-65 lat”

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska lekarz Dominiki Jakubowicz-Lachowskiej została wykonana pod kierunkiem naukowym dr hab. n. med. Jana Kochanowicza z Kliniki Neurologii Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku. Rozprawa ma układ typowy dla tego rodzaju prac, zawiera wszystkie wymagane merytorycznie części, została przeprowadzona na 174 stronach maszynopisu, zawiera 69 tabel, 65 rycin, 2 załączniki i 223 odpowiednio dobranych pozycji piśmiennictwa.

Przedstawiona do recenzji rozprawa doktorska Lekarza Dominiki Jakubowicz-Lachowskiej dotyczy bardzo aktualnego problemu w zakresie profilaktyki pierwotnej chorób układu sercowo-naczyniowego. Choroby naczyniowe mózgu stanowią obecnie jeden z największych problemów medycznych i społecznych. Udar mózgu to choroba cywilizacyjna o niezwykle dynamicznej epidemiologii. Liczba zachorowań na udar znacząco wzrośnie w ciągu najbliższych lat ze względu na wydłużenie okresu życia i zwiększenie populacji osób starszych. Dlatego

coraz większą uwagę poświęca się kontroli czynników ryzyka, metodom leczenia i stosowania odpowiedniej profilaktyki. Pomimo, że ostatnie lata przyniosły bardzo duży postęp w leczeniu interwencyjnym ostrego okresu udaru niedokrwiennego mózgu, nadal „lepiej jest udarom zapobiegać niż je leczyć”. Analiza czynników ryzyka i poziomu ich kontroli stanowi podstawę opracowywania coraz bardziej efektywnych rozwiązań w zwiększaniu poziomu świadomości społecznej. Bez badań i upowszechniania wiedzy dotyczącej udarów nie ma możliwości doskonalenia praktyki. Jednym z istotnych wątków tych badań jest poznanie dystrybucji czynników ryzyka w różnych grupach wiekowych. Wraz z wiekiem wzrasta ryzyko wystąpienia udaru mózgu, ale im wcześniej zostaną określone modyfikowalne czynniki ryzyka tym większe prawdopodobieństwo skuteczności profilaktyki pierwotnej. Dlatego tak ważne jest wdrażanie programów profilaktycznych, wczesne diagnozowanie czynników ryzyka u osób w młodszym wieku, „pozornie zdrowych” i podejmowanie odpowiednio szybkich działań interwencyjnych.

Lekarz Dominika Jakubowicz-Lachowska podjęła się zadania oceny czynników ryzyka chorób naczyniowych mózgu u osób młodszych, w przedziale wiekowym 40-65 lat. Materiał do badań pozyskała z programu profilaktycznego ”Postaw na profilaktykę – Program Profilaktyki Chorób Naczyń Mózgowych w województwach mazowieckim, podlaskim i warmińsko-mazurskim”, który był realizowany w Uniwersyteckim Szpitalu Klinicznym wraz z Porozumieniem Zielonogórskim.

We wstępie pracy Doktorantka, w sposób uporządkowany i bardzo obszerny, przedstawia aktualne dane literaturowe na temat podjętego przez siebie tematu. Z dostępnej literatury wybrała najważniejsze informacje dotyczące definicji, epidemiologii, modyfikowalnych i niemodyfikowalnych czynników ryzyka oraz klasyfikacji udarów niedokrwiennych mózgu. Ta część pracy jest dobrze przygotowana zarówno pod względem dydaktycznym jak i merytorycznym i nie wybiega poza zakres tematu. Całość wstępu obejmuje 35 stron tekstu, w którym omówione są zwłaszcza bardzo szczegółowo czynniki ryzyka chorób naczyniowych mózgu, ale bez wyraźnego zróżnicowania na grupy wiekowe. Szkoda, że we wstępie zabrakło podrozdziału, w którym wyszczególnione by były czynniki ryzyka u udaru mózgu u osób w młodszym przedziale wiekowym. Są one dobrze zdefiniowane i rozdział ten mógłby posłużyć Doktorantce jako źródło koncepcji pracy, którym jest przede wszystkim brak aktualnych opublikowanych, szczegółowych analiz epidemiologicznych przeprowadzonych na tym

obszarze Polski. Zabrakło tu takiego, lub innego uzasadnienia podjętego przez Autorkę tematu.

W kolejnej części pracy Doktorantka wyznaczyła sobie jeden główny cel, którym była analiza czynników ryzyka chorób naczyń mózgowych i ich wzajemna korelacja u osób w wieku 40-65 lat oraz 5 celów dodatkowych. Nie byłoby także bezzasadnym sformułowanie dodatkowego celu w postaci określenia praktycznych zastosowań uzyskanej analizy danych.

W rozdziale „Materiał i Metodyka Badań” Doktorantka scharakteryzowała badaną grupę. Przeprowadzone badanie miało charakter prospektywny. Ocenie poddano 120 osób będących uczestnikami wyżej wymienionego programu profilaktycznego. Grupa ta została podzielona na dwie grupy liczące po 60 osób: grupę pacjentów z poradni POZ ze zidentyfikowanymi czynnikami ryzyka chorób naczyń mózgowych (grupa ryzyka wystąpienia udaru mózgu) oraz grupę pacjentów bezpośrednio zgłaszających się do AOS z objawami TIA w wywiadzie. Ocenę przeprowadzono w oparciu o wyniki ankiety „checklisty”, w której zawarte zostały informacje z wywiadu, dotyczące głównie modyfikowalnych czynników ryzyka i stylu życia oraz pomiary antropometryczne. Osoby badane miały wykonane badanie CT głowy, USG tętnic szyjnych, ECHO serca, badanie EKG, Holter EKG, USG doppler tętnic szyjnych i kręgowych oraz badania laboratoryjne: profil lipidowy, morfologię krwi, stężenie glukozy. Wobec wykonywania badania USG doppler tętnic szyjnych i kręgowych zbędna wydaje się ocena tt. szyjnych metoda osłuchiwania. Informacje zostały poddane analizom statystycznym za pomocą prawidłowo dobranych testów statystycznych.

Rozdział rozprawy zatytułowany „Wyniki” stanowi precyzyjny, 90-stronicowy opis uzyskanych rezultatów i jest ilustrowany przejrzystymi rycinami oraz tabelami. Rozdział ten jest bardzo rozbudowany i niewątpliwie wymagał od Doktorantki dużego nakładu pracy. Wydaje się, że dla lepszego i bardziej przejrzystego wglądu w wyniki, część danych liczbowych opisanych w tekście rozdziału „wyniki” można było zaprezentować w formie tabel z kolumną istotności statystycznej „p” Uwaga ta nie umniejsza w żaden sposób wartości merytorycznej rozprawy. W rozdziałach 4.1 – 4.16 zawarta jest szczegółowa ocena wszystkich badanych czynników ryzyka w całej badanej grupie jak i z uwzględnieniem podziału na dwie podgrupy. Kolejny rozdział poświęcony jest korelacjom pomiędzy wartościami wybranych mierzalnych parametrów i dostarczył ciekawych rezultatów dotyczących dodatniej korelacji pomiędzy obwodem talii i BMI a wielkością lewego przedsionka. Interesująca forma prezentacji

kumulacji czynników ryzyka w odniesieniu do hiperlipemii zawarta została w dwóch tabelach. Wynika z nich, że przynajmniej 2 czynniki ryzyka prezentowało, w zależności od czynnika towarzyszącego, od 43% do 85 % badanych osób, a 5 czynników ryzyka chorób naczyniowych mózgu miał prawie co czwarty badany. Tym bardziej niepokojący wydaje się bardzo zły wynik ankiety przeprowadzonej wśród pacjentów z przebyłym epizodem TIA. W ankiecie tej oceniana była wiedza dotycząca czynników ryzyka udaru mózgu i objawów wskazujących na udar. Jest to bardzo cenna obserwacja, o praktycznym wymiarze, która powinna stanowić inspirację do aktywnych działań w kierunku poprawy świadomości osób młodszych na temat udaru mózgu. Rozdział ten jest dużym walorem dysertacji.

Dyskusja stanowi 26 stronicowy rozdział, w którym Doktorantka odnosi się do uzyskanych wyników i porównuje je z rezultatami opublikowanych, wielośrodkowych badań prowadzonych na ogólnej populacji nawiązując kolejno do przedstawionych w dysertacji zagadnień. Każdy z ocenianych parametrów omówiony został osobno. Jest tu bardzo dużo danych liczbowych i mało komentarzy co sprawia, że czytający musi sam interpretować większość odniesień. W mojej ocenie brakuje tu również ogólnego podsumowania. Ze zdań „wyłowionych” z tekstu można ogólnie wnioskować, że badana grupa była ogólnie bardziej obciążona modyfikowalnymi czynnikami ryzyka w porównaniu do populacji innych badań. Ale jak sama autorka pisze na stronie 112_”Wysoki odsetek chorych z NT w badaniu własnym wynikał prawdopodobnie z wyselekcjonowanej grupy pacjentów- osoby wytypowane przez lekarzy rodzinnych czy też z wywiadem TIA, gdzie NT jest jednym z głównych czynników ryzyka”. Na podstawie uzyskanych wyników Doktorantka przedstawiła 6 wniosków. W większości potwierdzają one dane uzyskane w innych badaniach, wskazując na duże rozpowszechnienie czynników ryzyka chorób naczyniowych mózgu już w populacjach osób przed 65 rokiem życia.

Oceniając stronę edytorską stwierdzam, że praca przygotowana jest bardzo starannie, stanowi logiczną całość, jest prawidłowo zredagowana, zawiera ładne ryciny i ma zachowaną poprawność formalno-językową, stylistyczną i interpunkcyjną. Prawdopodobnie przez nieuwagę w rycinach 2,3, 8-11, 14-25, 32-34 nie została zamieszczona odpowiednia legenda. Dla przykładu - w rycinach 10 i 11 powinna być określona płeć dla cyfr 1 i 2.

Pomimo pozytywnej oceny rozprawy doktorskiej przedstawiam jeszcze jedną, niepomniejszającą wartości pracy uwagę. W dysertacji zabrakło krytycznej oceny swojej pracy pokazującej jej najmocniejsze i najsłabsze strony w celu sformułowania właściwych wniosków.

Przedstawione niedociągnięcia i sugestie poprawek nie obniżają wartości ocenianej pracy, mogą mieć charakter dyskusyjny i powinny posłużyć Doktorantowi do udoskonalenia rozprawy przed jej opublikowaniem. Warto podkreślić trud Autorki związany z doбором grup pacjentów i bardzo szczegółową analizę ocenianych parametrów. Mimo wymienionych w recenzji uwag, uważam, że rozprawa doktorska lekarz Dominiki Jakubowicz-Lachowskiej stanowi logiczną całość i posiada wartość poznawczą o praktycznym wymiarze. Ujawnia brak wiedzy w społeczeństwie z zakresu chorób sercowo-naczyniowych i wynikające z tego zaniedbania w zakresie profilaktyki pierwotnej.

Autorka wykazała się umiejętnością w konstruowaniu badania naukowego, doborze piśmiennictwa i dyskusowania analizowanego problemu. Rozprawa doktorska spełnia warunki określone w art. 187 Ustawy z dnia 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (Dz. U. 2018 poz. 1668). W związku z powyższym składam przed Senatem Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku wniosek o dopuszczenie lek. Dominiki Jakubowicz-Lachowskiej do dalszych etapów przewodu doktorskiego.

Dr hab. n. med.
Anna Szczepańska-Szerej
specjalista neurolog
Nr prawa wyk. zawodu
4716145

